

СЕКЦІЯ 5

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.14:338.24

Жученко А.М.
кандидат економічних наук,
докторант кафедри менеджменту
Черкаського державного технологічного університету

ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ СТІЙКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ЗМІСТ ТА ВИДИ

У статті визначено зміст політики стимулювання стійкого розвитку регіону та основні типи цілей даної політики. Виділено дев'ять груп регіонів, які враховують рівень стимулювання (досягнутий, частково досягнутий та недосягнутий), а також рівень стійкого розвитку (високий, середній, низький). На основі проведеного групування регіонів за рівнями стимулювання і рівнем стійкого розвитку сформовано класифікацію типів політики стимулювання стійкого розвитку регіонів України. На основі досліджень сформовано матрицю вибору політики стимулювання стійкого розвитку регіону згідно з його рівнем стимулювання, а також визначено ознаки стійкості, які повинні стати пріоритетними для конкретного типу політики.

Ключові слова: політика стимулювання, стійкий розвиток регіону, стратегія, цілі, рівень.

Жученко А.М. ПОЛИТИКА СТИМУЛИРОВАНИЯ УСТОЙЧИВОГО РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ: СОДЕРЖАНИЕ И ВИДЫ

В статье определены содержание политики стимулирования устойчивого развития региона и основные типы целей данной политики. Выделены девять групп регионов, которые учитывают уровень стимулирования (достигнут, частично достигнут и недостигнутый), а также уровень устойчивого развития (высокий, средний, низкий). На основе проведенной группировки регионов по уровням стимулирования и уровнем устойчивого развития сформирована классификация типов политики стимулирования устойчивого развития регионов Украины. На основе исследований сформирована матрица выбора политики стимулирования устойчивого развития региона согласно с его уровнем стимулирования, а также определены признаки устойчивости, которые должны стать приоритетными для конкретного типа политики.

Ключевые слова: политика стимулирования, устойчивое развитие региона, стратегия, цели, уровень.

Zhuchenko A.M. POLICY TO ENCOURAGE SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT: CONTENT AND TYPES

In the article the content of policies promoting sustainable development of the region and the main types purpose of this policy. Highlight nine regional groups, taking into account the level of stimulation (achieved, partially achieved and nedosyahnuty) and the sustainable development level (high, medium, low). Based on the grouping of regions in terms of incentives and the level of sustainable development formed classification of types of policies promoting sustainable development of regions of Ukraine. Based on studies formed the matrix selection policies to stimulate sustainable development in the region according to its level of stimulation and by signs of stability, which should be a priority for a specific type of policy.

Keywords: policy incentives, sustainable regional development, strategy, objectives, level.

Постановка проблеми. Передумовою ефективності стимулювання та досягнення стійкого розвитку регіонів регіональними соціо-еколого-економічними системами є формування усвідомленої діяльності органів влади різних рівнів, напрямів на стимулювання стійкого розвитку конкретних регіонів, тобто вибір певного типу політики стимулювання. Раціональний підхід до вибору політики стимулювання повинен бути спрямований на досягнення мети – стійкого розвитку конкретного регіону та враховувати основні ознаки стійкості регіональної соціо-еколого-економічної системи: рівновагу, гармонічність, збалансованість, стабільність, конкурентоспроможність та безпеку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стійкого розвитку та його стимулювання розглядалися в теоретико-методологічних дослідженнях вітчизняних учених: З.В. Герасимчук [1], О.О. Веклич, Б.М. Данилишина [2], М.І. Долішнього, В.І. Добровольського [3], С.А. Лісовського [4], Л.Г. Мельника [5], В.С. Міщенко, В.В. Микитенко, Т.В. Пепи [6], А.В. Степаненка, М.А. Хвесика [7], Є.В. Хлобистова та ін.

Серед робіт зарубіжних учених даного напрямку відзначено Р. Кейтса, Д.Х. Медоуза, Р. Стіверза, Дж.М. Хьюлса та ін.

Проведені дослідження зробили неоціненний внесок у вирішення теоретичних і методологічних питань досліджуваної проблеми. Але поряд із цим

необхідно зазначити, що все ще не достатньо приділено уваги розробленню нових підходів до дослідження змісту та вибору політики стимулювання стійкого розвитку регіону.

Мета статті полягає у визначенні змісту політики стимулювання стійкого розвитку регіону та формуванні елементів механізму вибору.

Виклад основного матеріалу досліджень. В Україні і за кордоном наявні значні напрацювання і практичний досвід щодо розроблення та реалізації політики стійкого розвитку регіонів, тим не менш практично не існує поняття політики стимулювання стійкого розвитку регіонів як окремої діяльності, спрямованої на активізацію внутрішнього потенціалу регіону і досягнення ним стійкого розвитку. Всупереч цьому можна виокремити декілька напрямів досліджень, проведених вітчизняними вченими, які займаються політикою стимулювання стійкого розвитку [1–7].

Основний акцент у даних дослідженнях робиться на фінансову політику, досягнення конкурентоспроможності регіонів і на забезпечення економічної й екологічної безпеки доступними інструментами, методами. Дані дослідження регіональної політики стійкого розвитку є основними і становлять усвідомлену, взаємопогоджувану діяльність органів державного і регіонального управління, спрямовану на розвиток соціальної, економічної й екологічної сфер регіону.

На нашу думку, політика стимулювання стійкого розвитку регіону – це діяльність органів влади різних рівнів, спрямована на активізацію стійкого розвитку регіону за допомогою адекватного інструментарію стимулювання.

Політика стимулювання стійкого розвитку регіонів передбачає застосування механізму стимулювання. Цей механізм являє собою організаційно-економічну систему інструментів, функцій, методів, яка реалізується на регіональному рівні для забезпечення стимулювання стійкого розвитку регіональних соціо-еколого-економічних систем.

Механізм стимулювання стійкого розвитку має чітку логічну взаємопов'язану структуру, яка передбачає наявність таких елементів, як:

- діагностика рівнів стійкого розвитку регіонів – визначення за допомогою методики рівня стійкого розвитку регіону за певний проміжок часу (як правило, щорічно) для аналізу причин наявного стану;

- діагностика рівня стимулювання стійкого розвитку регіону – визначення за допомогою методики рівня стимулювання стійкого розвитку регіону за певний період (як правило, щорічно) для впливу на структуру стимулюючих заходів, які застосовуються в конкретному регіоні;

- визначення цілей, затвердження набору цілей стимулювання стійкого розвитку регіонів через досягнення високого рівня соціального, економічного і екологічного розвитку;

- вибір оптимального типу політики стимулювання стійкого розвитку регіону згідно з його станом;

- вибір інструментів для реалізації політики стимулювання стійкого розвитку регіонів – формування набору інструментів стимулюючого характеру, які максимально ефективно будуть впливати на досягнення поставленої мети;

- контроль над стимулюванням стійким розвитком регіону – спостереження проведених стимулюючих дій, спрямованих на досягнення стійкого розвитку регіонів, державними і громадськими організаціями в межах країни та міжнародними організаціями; виявлення недоліків відносно застосування стимулюючих заходів на практиці;

- пропозиція відносно покращення проведення стимулювання стійкого розвитку регіонів – рекомендації відносно покращення якості стимулювання з боку всіх суб'єктів регіональних соціо-еколого-економічних систем, спрямованих на заміну законодавства, конкретних дій виконавчої влади для досягнення стійкого розвитку регіону.

Вагомим складником механізму стимулювання є визначення цілей стимулювання стійкого розвитку регіонів.

У державі практично відсутня комплексна система менеджменту регіональних систем у напрямі стимулювання стійкого розвитку, а використання методів і інструментів стимулювання є недостатньо дієвими, реагуючи лише на серйозні проблеми, передбачаючи переважно ліквідацію негативних наслідків. Саме тому закономірним і виправданим у даному разі було б упровадження конкретних цілей у кожній сфері життєдіяльності регіону для забезпечення стійкого його розвитку.

Багато дослідників визначили цілі стійкого розвитку регіону в рамках трьох сфер його життєдіяльності: соціальної, економічної, екологічної.

Сформуємо систему даних цілей. Підходи вітчизняних учених до вибору системи цілей стійкого розвитку регіону подано в табл. 1.

У рамках проведеного дослідження можна стверджувати, що підходи вчених [1; 2; 3; 5; 7] стосу-

ються визначення пріоритетних цілей стійкого розвитку і базуються на тому, що з їх досягненням повинно відбутися підвищення соціального добробуту населення, забезпечення економічного росту і збереження навколишнього середовища регіонів.

Для розвитку соціальної, економічної та екологічної сфер регіону виходячи із цілей повинні використовувати інструменти стимулюючого впливу і мотиваційні інструменти активуючого впливу на регіональну соціо-еколого-економічну систему. Визначимо основні типи цілей стимулювання стійкого розвитку регіону. Цілі стимулювання стійкого розвитку регіону повинні складатися з:

- 1) цілей державно регіональної політики відносно стимулювання розвитку регіону;

- 2) цілі мотивації стійкого розвитку відносно нарощування внутрішніх резервів для її досягнення.

Перший тип повинен ураховувати комплекс цілей щодо стимулювання стійкого розвитку, який необхідно досягти центральними органами влади для підвищення рівня стійкого розвитку регіонів.

Другий тип політики передбачає досягнення цілей щодо мотивації стійкого розвитку, який буде реалізовуватися регіональними і місцевими органами влади.

Методи стимулювання стійкого розвитку регіонів будуть являти собою найбільш розповсюджений вид впливу на розвиток регіональних систем: методи державної стимулюючої дії і методи внутрішнього мотиваційного впливу. Перший вид стимулювання передбачає застосування чітко регламентованих інструментів державного впливу на формування стійкого розвитку регіонів для досягнення соціо-еколого-економічного ефекту, максимально високого для всіх регіонів, причому основним суб'єктом такого стимулювання будуть центральні органи влади. Інший вид стимулювання спрямований на досягнення соціо-еколого-економічного ефекту в межах регіону та передбачає активну діяльність регіональних та місцевих органів державної влади щодо господарських структур регіону.

Стратегія реторсії персистентного прогресу повинна приймати до уваги її соціо-еколого-економічні потреби і зумовлювати поступовий розвиток усіх аспектів стимулювання на короткостроковий період. Таким чином, у дану стратегію необхідно включати визначену сукупність активуючих дій, націлених на вдосконалення наявних позицій регіональних соціо-еколого-економічних систем у соціо-еколого-економічній сфері в короткостроковому діапазоні та на перспективу.

Політика стимулювання стійкого розвитку регіонів не може бути загальною для всіх регіонів країни. Враховуючи різний стан регіональної соціо-еколого-економічної системи в соціальної, економічній і екологічній сферах, для регіонів необхідно вибрати максимально ефективний тип політики стимулювання. Зміст вибору політики стимулювання стійкого розвитку регіонів полягає в такому: чим вищі показники рівня стимулювання регіону, тим менш активно потрібно застосувати стимулюючі інструменти для досягнення стійкого розвитку регіону, і, навпаки, чим нижчий рівень показників, тим більш інтенсивно потрібно застосовувати заходи стимулюючих дій.

Перевага стимулюючої стратегії повинна базуватися на рівнях стимулювання стійкого розвитку суб'єктів у даний момент. Дослідження рівнів стимулювання дасть можливість визначити, як указане здійснюється, наскільки результативні стимулюючі інструменти використовуються. Ступінь стабільного прогресу регіонів дасть змогу виявити, в якому місці розвинуті

Таблиця 1

Підходи до вибору системи цілей стійкого розвитку регіонів

Автор	Соціальні цілі	Економічні цілі	Екологічні цілі
В.І. Добровольський [3, с. 14]	Створення відкритого демократичного суспільства; забезпечення конституційних прав громадян на особисту безпеку, на здорове навколишнє середовище; досягнення високого рівня протяжності життя людей, освіти і т. д.	Формування нової економіки, що забезпечить збереження високої якості навколишнє середовище і достатній для існування дохід на душу населення; низьке ресурсне і енергозбереження; екологізація виробництва і т. п.	Недопущення погіршення стану природних систем та зниження біологічного і ландшафтного різноманіття; збільшення мережі територій, які охороняються; зниження забрудненості навколишнього середовища і т. п.
М.А. Хвесик [7, с. 10]	Підвищення добробуту людей; повага основних людських прав та свобод	Ліквідація бідності через оптимальне використання природи; синхронізація і збалансованість економічного росту; зменшення розриву на рівнях економічного розвитку	Захист і розвиток фізичної та біологічної ресурсної бази й екосистем
Л.Г. Мельник [5, с. 30]	Збереження людини як біологічного і соціального створіння	Відтворювання екологічно зумовленої трансформації соціально-економічної системи	Збереження цілісних природних ландшафтів
З.В. Герасимчук [1, с. 208]	Створення умов для забезпечення різних стартових можливостей життєдіяльності населення регіонів; сприяння, з одного боку, держави виконання національних програм соціального розвитку на регіональному рівні; здійснення заходів із попередження негативних дій структурної перебудови економіки; гарантування соціальних прав громадян, установлених Конституцією, забезпечення зайнятості населення шляхом удосконалення ринків праці і регулювання міграційних процесів	Сприяння розвитку і поглибленню економічних реформ, формування в усіх регіонах багатокладної економіки, становлення регіональних і державних ринків товарів, робіт, інституціональної і ринкової інфраструктур; диференціація скорочення занадто глибоких відмінностей на рівні соціально-економічного розвитку регіонів; створення належної фінансової, матеріальної і правової основи регіонального і місцевого самоврядування; заходи економічної самостійності регіонів; структурна перебудова економіки регіонів	Регулювання природогосподарської збалансованості регіонів, попередження забруднення навколишнього середовища, ліквідація його наслідків; ефективне використання і відтворення природних ресурсів, упродовження економічного механізму використання природи; збереження генетичного фонду живої природи; вдосконалення техніко-технологічної основи господарського комплексу регіонів і його організаційно-економічних форм і т. п.
Б.М. Данилишин [2, с. 63]	Підвищення рівня матеріального добробуту та зайнятості населення	Забезпечення динамічного зростання виробництва продукції суспільного споживання, обміну і розподілу	Відновлення якісного стану існування людини, підтримка відновлювальних властивостей біосфери

ті чи інші регіони в соціо-еколого-економічному плані, а саме головне – наскільки досягнутий рівень стійкого розвитку регіонів. У цілому врахування рівнів стійкого розвитку регіонів і стимулювання регіонів дає змогу сформулювати політику, яка, використовуючи систему стимулів та мотивів, буде попереджувати виникнення негативних явищ у соціальній, економічній і екологічній сферах розвитку. Крім того, співставлення даних двох показників дасть змогу дізнатися, як вплинуло проведене стимулювання на досягнення відповідного рівня стійкого розвитку.

Проведемо групування регіонів за рівнями стимулювання і рівнями стійкого розвитку. Виділимо дев'ять груп регіонів, які враховують рівень стимулювання (досягнутий, частково досягнутий та недосягнутий), а також рівень стійкого розвитку (високий, середній, низький). Отже, до першої групи регіонів належать регіони з високим рівнем стимулювання і досягнутим рівнем постійного розвитку; до другої групи регіонів – регіони із середнім рівнем стимулювання стійкого розвитку і досягнутими рівнем постійного розвитку; до третьої групи – регіони з низьким рівнем стимулювання стійкого розвитку і досягнутим рівнем стійкого розвитку; до четвертої групи – регіони з високим рівнем стимулювання стійкого розвитку і частково досягнутим рівнем стійкого розвитку; до п'ятої групи – регіони із середнім рівнем стимулювання і частково досягнутим рівнем стійкого розвитку; до шостої групи – регіони з низьким рівнем стимулювання і частково досягнутим рівнем стійкого розвитку регіону; до сьомої групи – регіони з високим рівнем стимулювання і недосягнутим рівнем стійкого розвитку; до восьмої

групи – регіони із середнім рівнем стимулювання і недосягнутим рівнем стійкого розвитку; до дев'ятої групи – регіони з низьким рівнем розвитку стимулювання і недосягнутим рівнем стійкого розвитку.

На основі проведеного групування регіонів за рівнями стимулювання і рівнем стійкого розвитку сформуємо класифікацію типів політики стимулювання стійкого розвитку регіонів України. Для цього виділимо два види політики стимулювання стійкого розвитку регіонів: основний та допоміжний. Основний тип політики стимулювання передбачає підвищення рівня стимулювання розвитку регіонів, а допоміжний тип підвищення рівня стійкого розвитку регіонів. Зв'язок основного та допоміжного типів політики проявляється у впливі стимулюючих заходів на стан регіональної соціо-еколого-економічної системи. Також потрібно передбачити, що основні і допоміжні типи політики стимулювання повинні базуватися на регіональній політиці стимулювання стійкого розвитку та політиці мотивації, власне кожний тип політики стимулювання стійкого розвитку, який спрямований на підвищення рівня стимулювання і рівня стійкого розвитку регіону, повинен реалізуватися злагоджено і координуватися державними та регіональними органами влади.

До основного типу політики слід віднести лімітовану, модеративну та інтенсивну.

Політика лімітування (від англ. limit – обмеження) передбачає використання значної сукупності активуючих дій у регіональній соціо-еколого-економічній системі для поступового персистентного прогресу регіону. Проведення такої політики зумовлено високим рівнем стимулювання стійкого розвитку регіону. Причому на

Таблиця 2

Види політики стимулювання стійкого розвитку регіону та їх характеристика

Вид політики	Характеристика
Інкризивно-лімітвна	Політика стимулювання стійкого розвитку регіонів, яка полягає у високому рівні стимулювання. Характерна для регіонів першої групи. Така політика є максимально ефективною, адже досягнутий рівень стійкого розвитку регіону відповідає високому рівню його стимулювання. Тим не менш особливістю даної політики є поступове зменшення стимулювання для активації внутрішніх потенціальних можливостей регіональної соціо-еколого-економічної системи. Є необхідність у підтримці гармонії між сферами регіону, що дає можливість підтримувати взаємозв'язок соціальної, економічної й екологічної сфер регіону.
Інкризивно-модеративна	Політика стимулювання стійкого розвитку регіонів – у стриманому стимулюванні регіональної соціо-еколого-економічної системи. Така політика характерна для другої групи регіонів. Рівень наявного стану не завжди залежить від зовнішнього впливу на регіону, що свідчить про рух регіону до розвитку, пошуку мотивації до стійкого розвитку. Даний тип політики передбачає стимулювання стійкого розвитку, щоб передусім досягти гармонії та стабільності. Стабільність забезпечує тривалий ріст соціальної, економічної і екологічної сфер.
Інкризивно-інтенсивна	Політика стимулювання розвитку регіонів, спрямована на збереження наявного стану і покращення його в подальшому. Політику необхідно застосовувати до регіонів третьої групи. Для таких регіонів характерним є те, що вони орієнтовані на власні сили, активуючи внутрішні потенціальні можливості; наявні проблеми вирішуються без задіяння значного обсягу зовнішніх спонукань. Політика робить акцент на стимулюванні, конкурентоспроможності, гармонійності, збалансованості і стабільності. Ознака конкурентоспроможності буде свідчити про активацію потенціальних можливостей регіону у нарощуванні й ефективному використанні конкурентних переваг у кожній сфері свого розвитку. Своєю чергою, збалансованість буде свідчити про підтримку цілісності регіональної соціо-еколого-економічної системи. Даний тип політики стимулювання повинен спиратися на ці особливості для нарощування конкурентних переваг регіону в соціальній, економічній та екологічній сферах і зберегти досягнуті результати на тривалий термін. Такий підхід активізує внутрішню активацію регіону для досягнення стійкого розвитку.
Імпровентно-лімітвна	Політика стимулювання стійкого розвитку регіонів, яка спрямована на покращення стану регіону в напрямі досягнення стійкого розвитку за використання широкого арсеналу стимулюючих заходів. Таку політику необхідно застосовувати до регіонів четвертої групи. Разом із тим слід обмежити застосування стимулів і перенести акцент на регіони, які мають набагато гірші показники розвитку. Це дасть змогу виробити мотивацію внутрішніх резервів для досягнення стійкого розвитку регіонів. Політика передбачає передусім активацію гармонії та стабільності. Для даного типу політики слід зробити акцент саме на ознаки стабільності і гармонії тому, що заходи стимулювання для регіонів даної групи не є достатньо ефективними, що й відображається на стані системи.
Імпровентно-модеративна	Політика стимулювання стійкого розвитку регіону, яка ставить за мету стримане стимулювання. Такий тип політики слід застосовувати до регіонів п'ятої групи. Даний тип політики передбачає використання різного роду інструментів, які націлені на подолання кризових явищ у регіонах, недопущення погіршення соціо-еколого-економічної ситуації, а також вихід регіонів на більш високий рівень. Дана політика визначає такий підхід до стимулювання стійкого розвитку, за якого основна увага акцентується на збалансованості, гармонізації і стабільності. Ситуація, характерна для регіонів даної групи, не впливає на збереження в регіонах єдності й узгодженості між соціальною, економічною й екологічною сферами. Весь набір стимулювання заходів у межах даної політики повинен бути спрямований на покращення збалансованості, гармонізації і стабільності між соціальним, економічним і екологічним складниками регіону для досягнення стійкого розвитку.
Імпровентно-інтенсивна	Політика стимулювання, основна увага зосереджена на інтенсивному стимулюванні стійкого розвитку. Особливо необхідно застосовувати даний тип політики до регіонів шостої групи. Регіони даної групи є перспективними, для них необхідно поглиблювати застосування стимулюючих заходів різних видів, що, своєю чергою, посилять внутрішню мотивацію регіонів до саморозвитку і забезпечить закріплення досягнутого рівня стійкого розвитку регіонів. Основний зміст даного типу політики полягає у впливі на стійкий розвиток регіону, щоб покращити значення таких ознак стійкості регіону, як конкурентоспроможність, гармонійність, стабільність, збалансованість і рівновага. Ознака рівноваги є особливо вагомою в даному типі політики серед інших ознак, оскільки передбачає можливості регіональної соціо-еколого-економічної системи до динамічної рівноваги соціального, екологічного та економічного складників регіону.
Стабілізаційно-лімітвна	Політика стимулювання стійкого розвитку регіонів, яка прагне стабілізувати наявний стан у регіоні за допомогою різного набору стимулів. Даний тип політики стимулювання необхідний для регіональних соціо-еколого-економічних систем, які входять у сьому групу. Дана політика стимулювання полягає у стимулюючому впливі на такі ознаки стійкого розвитку, як збалансованість, гармонізація, стабільність і конкурентоспроможність. Для регіонів даної групи характерними є велика ймовірність наступу дестабілізуючих факторів, відсутність соціо-еколого-економічних зв'язків, неузгодженість між соціумом, економікою й екологією, незабезпеченість їх тривалим зростанням.
Стабілізаційно-модеративна	Політика стимулювання стійкого розвитку регіонів, яка застосовує заходи, що активізують вплив, орієнтована на приборкання негативних явищ у соціальній, екологічній та економічній сферах регіону, призупиняє подальшу деградацію регіональних соціо-еколого-економічних системах. Таку політику слід застосовувати до регіонів восьмої групи. Ефективність проведеного стимулювання в таких регіонах була низькою. Звідси витікає актуальність поглиблення стимулюючого впливу на регіони, вибору нових інструментів. Правильний підбір дасть змогу подолати і не допустити погіршення ситуації в таких регіональних соціо-еколого-економічних системах і вийти на якісно новий рівень стійкого розвитку регіону. За даної політики необхідне стимулювання таких ознак стійкого розвитку, як гармонійність, стабільність, збалансованість, конкурентоспроможність і рівновага. Це пов'язано з тим, що стан регіонів даної групи є надто складним. Регіони не спроможні самостійно подолати труднощі, які виникли, та попередити їх, що в кінцевому підсумку робить неможливим самостійний рух регіональної соціо-еколого-економічної системи до стійкого розвитку. У такому разі слід проводити пряме стимулювання стійкого розвитку регіону на досягнення високих показників його розвитку.
Стабілізаційно-інтенсивна	Політика стимулювання регіонів, у яких є потреба у швидких засобах для ліквідації складних ситуацій. Такий тип політики актуальний для регіонів дев'ятої групи. Для регіонів відповідної групи характерними є низький рівень стимулювання стійкого розвитку регіону. Для подолання наявного стану до регіонів даної групи необхідно застосовувати різного роду стимулюючі заходи, схожі на «шокову терапію». Під останнім розуміється формування ефективного набору інструментів стимулювання стійкого розвитку регіону. Зміст даного типу політики стимулювання полягає у впливі на всі ознаки стійкого розвитку регіону: конкурентоспроможність, збалансованість, гармонійність, стабільність, безпеку і рівновагу. Складна ситуація регіонів даної групи чинить вплив практично на всі соціо-еколого-економічні процеси в регіоні. Складність ситуації регіональних соціо-еколого-економічних систем полягає у тому, що в них практично відсутні узгодження, єдність, взаємозв'язок між соціальною, економічною й екологічною сферами, а також саморозвиток і захищеність регіональної системи. Застосування заходів стимулювання повинно бути комплексним і всеохоплюючим, щоб долати всі негативи в регіоні. Застосування даного типу політики, як показало дослідження, є актуальним для більшості регіонів держави.

рівень стійкого розвитку регіону це суттєво не впливає: він може зростати та падати незалежно від дій стимулюючих заходів. Між тим стимулюючі заходи для соціальної, економічної або екологічної сфер необхідно обмежувати. Дана політика передбачає такі заходи: вироблення внутрішньої мотивації для регіональної соціо-еколого-економічної системи до стійкого розвитку (у разі високого рівня стійкого розвитку регіону); скорочення витрат значних засобів і ресурсів на регіони з низькою ефективністю проведеного стимулювання (у разі низького стійкого розвитку регіону).

Модеративна політика (від англ. moderate – стриманий) володіє широким набором стимулюючих інструментів для забезпечення стійкого розвитку регіону. Такий тип політики не орієнтований на обмеження або інтенсифікацію стимулюючих заходів. Застосування стимулюючих заходів за такого типу політики є стриманим.

Інтенсивна політика притаманна регіонам, які мають низький рівень стимулювання стійкого розвитку, і передбачає посилення дій стимулювання заходів на соціальну, економічну й екологічну сфери. Основним завданням указанного типу є підвищення ступеня реторсії персистентного прогресу регіону в найбільш короткий термін.

До допоміжного типу політики віднесемо: інкризивну, імпровентивну, стабілізаційну.

Інкризивна стратегія (від англ. increase – нарощення) характерна для суб'єктів, що володіють соціо-еколого-економічними можливостями, стабільно поліпшуючи своє положення, і не мають потреби у значній активізації стійкого розвитку. Дані регіони виступають рушійними силами розквіту держави і в короткий термін здатні досягти стабільного прогресу. Характерна специфіка інкризивної політики полягає у граничному додатку внутрішнього потенціалу для стимулювання стабільного розквіту регіону.

Імпровентна політика (від англ. improve – покращення) властива суб'єктам з визначним ступенем стабільного розвитку, що мають добрі внутрішні резерви. Специфіка даної політики полягає в тому,

що для суб'єктів можливо і підвищення, і погіршення рівня стабільного розвитку. За такої стратегії необхідно усвідомлено відбирати стимулюючі інструменти для персистентного прогресу.

Політика стабілізації (від англ. stabilize – стабілізує) застосовується до сприйнятливих до різних екзогенних та ендогенних чинників суб'єктам, у яких спостерігається перманентний кризовий стан соціо-еколого-економічної сфери і регіональної соціо-еколого-економічної системи у цілому практично не можливо існувати. У даних суб'єктах необхідно робити невідкладне втручання, суворе здійснення конкретної і регіональної стратегії реторсії персистентного прогресу з використанням значної кількості стимулюючих інструментів.

Основні і допоміжні типи політики стимулювання стійкого розвитку формують саму політику стимулювання. У цілому слід виокремити дев'ять типів політики стимулювання стійкого розвитку регіонів. Проведемо характеристику кожного типу політики стимулювання стійкого розвитку регіонів (табл. 2).

На основі досліджень сформуємо матрицю вибору політики стимулювання стійкого розвитку регіону згідно з його рівнем стимулювання, а також визначимо ознаки стійкості, які повинні стати пріоритетними для конкретного типу політики. За основу візьмемо матрицю «барометр стійкості» Р. Прескота-Аллена – графік, який показує рух регіону до стійкого розвитку. По горизонтальній шкалі відобразимо рівень стимулювання стійкого розвитку регіону, а по вертикалі – рівень стійкого розвитку регіону (рис. 1).

Можна стверджувати, що практично всім регіонам необхідно проводити стабілізаційно-інтенсивну політику стимулювання, оскільки для них характерними є низький рівень стимулювання стійкого розвитку регіонів і досягнутий рівень стійкого розвитку. Під час вибору політики стимулювання стійкого розвитку необхідно враховувати рівень стимулювання і відповідний йому рівень розвитку регіону. Тільки так можливо підібрати максимально ефективну політику стимулювання стійкого розвитку регіону.

Рівень регіону		Рівень стимулювання стійкого розвитку регіону		
		Низький	Середній	Високий
Рівень стійкого розвитку регіону	Досягнутий	Інкризивно-інтенсивна (третя група регіонів): гармонія, стабільність, збалансованість, конкуренто-спроможність	Інкризивно-модеративна (друга група регіонів): гармонія, стабільність	Інкризивно-інтенсивна (перша група регіонів) гармонія
	Частково досягнутий	Імпровентно-лімітивна (шоста група регіонів): гармонія, стабільність, збалансованість, конкуренто-спроможність, рівновага	Імпровентно-модеративна (п'ята група регіонів): гармонія, стабільність, збалансованість	Імпровентно-інтенсивна (четверта група регіонів): гармонія, стабільність
	Недосягнутий	Стабілізаційно-інтенсивна (дев'ята група регіонів): гармонія, стабільність, збалансованість, конкуренто-спроможність, рівновага, безпека	Стабілізаційно-модеративна (восьма група регіонів): гармонія, стабільність, збалансованість, конкуренто-спроможність, рівновага	Стабілізаційно-лімітивна (сьома група регіонів): гармонія, стабільність, збалансованість, конкуренто-спроможність

Рис. 1. Матриця вибору політики стимулювання згідно з рівнем стимулювання стійкого розвитку

Висновки. Розглянуті види стратегії персистентного розвитку регіонів дають можливість вирішити внутрішні регіональні проблеми, пов'язані з досягненням стійкого розвитку, визначити правильну сукупність стимулюючих заходів. Правильний вибір політики стимулювання стійкого розвитку забезпечує досягнення регіональними соціо-еколого-економічними системами рівноваги, гармонійності, збалансованості, постійності, конкурентоспроможності та безпеки і, таким чином, здійснювати вплив на досягнення регіонами стійкого розвитку за об'єктивного обґрунтування застосованих заходів стимулюючого значення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Герасимчук З.В. Стимулювання сталого розвитку регіону: теорія, методологія, практика : [монографія] / З.В. Герасимчук, В.Г. Поліщук. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2011. – 515 с.
2. Данилишин Б.М., Шостак Л.Б. Устойчивое развитие в системе природоресурсных ограничений / Б.М. Данилишин, Л.Б. Шостак. – К. : СОПС Украины НАНУ, 1999. – 367 с.
3. Добровольський В.В. Визначальні чинники формування регіональної політики сталого розвитку / В.В. Добровольський, Г.В. Нелеїна // Наукові праці. – 2008. – Т. 78. – Вип. 65. – С 10–17.
4. Лісовський С.А. Аналіз збалансованості економічного, екологічного і соціального розвитку регіонів України / С.А. Лісовський // Український географічний журнал. – 2008. – № 1. – С. 43–47.
5. Мельник Л.Г. До питання про інтегроване управління сталим розвитком регіону / Л.Г. Мельник, С.О. Самаль, О.В. Шкарупа // Механізм регулювання економіки. – 2013. – № 4. – С. 27–41.
6. Пепа Т.В. Просторовий розвиток регіональних соціально-економічних систем в контексті державної регіональної політики / Т.В. Пепа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2008_4_2/61.pdf.
7. Хвесик М. Парадигмальний погляд на концепт сталого розвитку України / М. Хвесик, І. Бистряков // Економіка України. – 2012. – № 6. – С. 4–12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2012_6_2.